

ज्ञातन्त्र्येण प्राधान्यं पारतन्त्र्येणाप्राधान्यञ्च वदति ।
तर्हः । यथा ज्ञातन्त्र्यस्य ज्वरस्य प्राधान्यं ज्वराधीनाम्
ज्ञासादीनामप्राधान्यम् । यत्नं विदुषोति "हेत्वादि-
कार्त्तुप्राधान्यैर्वैवाचलविशेषणम्" । अत्रापि व्याघेरी-
त्यनुवर्तते हेत्वादीनां हेतुपूर्वरूपरूपाणाम् । कार्त्तुप्रा-
साकस्येन व्यवयवैः एकदेशेन व्याघेरीलावलयोर्विशेषणम् ।
विशेषणं बोधः । कार्त्तुं विदुषोति । "नक्तं दिनत्वं भुक्तं-
शैव्याधिकारो यथामलम् नक्तमत्रावयं रात्रिवाचकम् ।
वतेनैतदुक्तं यच्चिन्तकान्तरिगो यस्य दोषस्य प्रकोप उक्तो-
ऽस्ति सोऽंशस्य दोषजस्य व्याघेः काच इत्यर्थः । नक्ता
देशेषु वातादिप्रकोप उक्तो वाग्भटेन "ते व्याघिणो-
ऽपि कृत्वाभ्योरधोमध्योर्ध्वमंचयाः । ययोऽङ्गोरात्रि
भुक्तानामलमध्यादिगाः कृत्वादि" ते वातपित्तकफाः ।
अतएव वातादिको यथा । "वर्षासु शिशिरे वायुः, पित्तं
गराट् पीप्लके । वसन्ते तु कफः कुप्येदेवा प्रकृतिराचर्षी ।
संप्राप्तिव्याधीनां ज्ञानाय हेतुः, यथा मिथ्याहारविहार-
कृपितवाताद्यामाशयगमनरसदुष्पणकोटाग्निवह्निर्निरव-
रूपं ज्वरोत्पत्तिप्रकारं बोधयति । तथा व्याधीनां स-
ङ्गादोषांशकल्पना प्राधान्यवत्तत्वात्तच्च बोधयति ।

सम्प्रोम्प्रैष पु० सप्त+प्र+इष-घञ् वा इडिः । १नियोगे
विधौ हेमच० । विधिशब्दे ४६०७ पु० दृश्यम् ।

सम्प्रोक्षण न० सप्त+प्र+उक्ष-ल्युट् । जलादिसेचनेन संस्कार-
भेदे अस्य लक्षणशब्दे ११२ पु० दृश्यम् । [स्कारे पदार्थे ।

सम्प्रोक्षित लि० सप्त+प्र+उक्ष-क्त । जलादिसेचनेन ज्ञातच-
सम्फलं पु० सप्त+फल-ज्वला० च । मेघे हेमच० ।

सम्प्रुक्त लि० सप्त+फुक्त-अच् । विकसिते । सप्त+फल-क्त
अत उच्यते । सम्प्रुक्त इति लकारमध्योऽपि तत्रैव ।

सम्ब सप्तमे भा० प० च० सेट् । सम्बति असम्बोत् प्रोपदेशः साधुः
संख्य सम्बन्धे ८०७ भा० सक० सेट् । सम्बयति ते असम्बन्धतः ।

सम्ब न० सम्ब-अच् । १लक्षणेन प्रतिकोमकण्ठे २लक्षणे जटा-
सम्बद्ध लि० सप्त+बन्ध-क्त । १लक्षणेन । भावे क्त । २सम्ब-
ग्वन्धने न० ।

सम्बन्ध पु० सप्त+बन्ध-घञ् । १संयोगादौ २संघर्षे १सम्बन्धो
अजयः । २सम्बन्धवन्धने प्रयुक्तां संसर्गभेदे च । स

च सम्बन्धस्तिविधः "सम्बन्धस्तिविधः पुत्रा १धमेन्द्र !
जगतीतये । विद्याजायाऽपि नैव प्रीतिलक्ष प्रकीर्तितः ।
मैत्रेय प्रीतिलं प्री- स सम्बन्धः हृदुर्लभः" ब्रह्मवै-
वर्ग्य १००० । संसर्गस्य नामाविधः "शिवे वही" पा०

महाभाष्ये दर्शितत्वावगन्तव्यः । न्यायमते संयोगसम-
वादादिरक्तः । सम्बन्धवन्धो यतः । इहिते लि० अजयः ।

सम्बर न० सम्ब-अरन् । १जले असरः अयं तालव्यादि क-
अयः । २बोद्धवतभेदे सेटि० । ३संघर्षे लि० ४सेतो हे-
मच० ५टैलभेदे इन्द्रभेदे ७मीनभेदे पुं स्त्री० स्त्रिवी-
लीङ् । ८पर्वतभेदे च पु० शब्दर० । ९जैनभेदे १०जिन-
मतप्रसिद्धपदार्थभेदे । स च व्याघ्रनिरोधरूपः सुप्रसमि-
त्यादिः अर्हत्शब्दे १८४ पु० तस्योद्देशः १८५ पु० च तल-
क्षणं दृश्यम् । संवर इत्येव अन्तस्थवमध्यः पाठः तत्रार्थे ।

सम्बरारि पु० सम्बरस्य दैन्यविशेषस्य हरिः । कामदेवे कपरः
सम्बरी स्त्री सम्ब-अरन् लीङ् । १मूर्धिरूपगताम् अमरः ।

२यतावय्याञ्च तालव्यादिरयमिति भरतः ।

सम्बल न० सम्ब-कञ् च् सभ्यत्वं यतो वा । १जले शब्दर०
२पाठे पु० न० अमरः तालव्यादि तत्रार्थे भरतः ।

स(ग्र)स्वाकृत लि० स(ग)म्वेन प्रातकोमेन कटं जेत्वं स(ग)
स्व+डाच्-क-क्त । १अतुकोमकपाननरं प्रतिकोमकटं
दिःकटं जेत्वाटौ अमरः । भावे क्त । २प्रतिकोमकण्ठे न०

सम्बाध न० सम्यक् बाधा यत् । १नरकवर्त्मभये शब्दसा० ।
सप्त+बाध-भावे घञ् । २अन्योन्यसंघर्षे पु० ३मृदुटे
४भगे सेटि० ।

सम्बाधन पु० सप्त+बाध-ल्युट् करणे ल्युट् वा । १द्वारपाथे
२शूलाय ३मदनद्वारे भगे च सेटि० । भावे ल्युट् ।
४सम्यगुपेक्षने । [लि०]

सम्बुध पु० प्रा० च० । १बुद्धावतारे लि० २सम्यग्बोधायने
सम्बुद्धि स्त्री सप्त+बुध-क्तिञ् सम्यग्बुद्धिर्यत् वा । ३सम्यग्-

बोधे २सम्बोधनशब्दात् च । [कर्तव्यः ४सम्यक्ज्ञाने च
सम्बोध पु० सप्त+बुध-घञ् । १सेपे २बोधने सेटि० । ३नागे

सम्बोधन न० सप्त+बुध-ल्युट् । १सम्यक्ज्ञाने । बुध-णिच्-
युच् । तत्रार्थे स्त्री भरतः । ल्युट् । २सम्यग्ज्ञापने

"स्थितस्याभिसम्बोधावभावं सम्बोधनं विदुः । प्राप्ता-
भिसम्बुधः पुरुषः क्रियासु विनियुज्यते" इति व्याकरणोक्ते
अन्यत्रासक्तस्याभिसम्बोधीकरणाय समीपक्रियासु विनियो-

गाय ज्ञापनादिरूपे व्यापारभेदे न०
"सम्बोधनपदं यस्य तत् क्रियाया विगेषणम् । प्रजानि
देवदत्तेत्यादौ निघातोऽत्र तथा सति" हरिः । समान-
वाक्ये एव निघातस्य (अनुदात्तस्य) विधानात् । प्रजानि
देवदत्त इत्यादौ तस्य निघातः । "सम्बोधनानां लघोणाः
कारकं प्रथमो वातः । सातसम्बन्धाधिकारविहितमभ-